

---

УДК 355.23(045)

**Тетяна Олександрівна Івашкова,**  
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри  
теорії та історії держави і права та приватноправових дисциплін  
Національної академії Державної прикордонної служби України  
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

**Олег Анатолійович Матеюк,**  
*доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології  
та морально-психологічного забезпечення Національної академії  
Державної прикордонної служби України  
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПРИКОРДОННОЇ ВАРТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

*У статті актуалізовано питання особливостей організації та функціонування систем професійної підготовки фахівців правоохоронних органів у країнах Європейського союзу. Встановлено, що система професійної підготовки фахівців Прикордонної варті Республіки Польща на сучасному етапі відповідає прийнятим у Європейському Союзі нормам, що забезпечує ефективне здійснення визначених завдань на високому професійному рівні. Позитивний досвід підготовки фахівців прикордонної служби дозволить розробити рекомендації для удосконалення системи підготовки офіцерів-прикордонників в Україні.*

**Ключові слова:** професійна підготовка, Прикордонна варта, система професійної підготовки, удосконалення.

© Івашкова Т. О., Матеюк О. А.

---

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Сьогоднішня відзначається складністю соціально-економічної, політичної, гуманітарної ситуації в Європейському регіоні, зростанням випадків діяльності міжнародних терористичних угруповань, організованої злочинності, корумпованості, групових і масових громадських виступів, що ускладнює зміст та характер оперативно-службових завдань, які виконують правоохоронні структури України. Особливу увагу слід приділити професійній підготовці офіцерів-прикордонників, враховуючи вимоги та зміст зобов'язань, узятих Україною в рамках виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України та імплементації Порядку денного асоціації між Україною та Європейським Союзом щодо створення безпекового середовища на західних кордонах Європейського Союзу та довкола України. Одним із шляхів досягнення ефективності у вирішенні і подоланні новітніх загроз є співпраця правоохоронних органів на міжнародному рівні та досягнення спільного розуміння у вчиненні колективних дій.

Безперечно, процес пошуку шляхів покращення діяльності правоохоронних структур нашої держави повинен супроводжуватись аналізом повноважень, методів та способів діяльності прикордонних служб європейських країн, з метою запозичення та імплементації прогресивних досягнень у професійній підготовці кадрів для служби у цих структурах.

Система професійної підготовки фахівців у сфері охорони кордону Республіки Польща на сучасному етапі відповідає прийнятим у Європейському Союзі нормам, що забезпечує ефективне здійснення визначених завдань на високому професійному рівні. Детальний аналіз основних напрямів та тенденцій розвитку системи професійної підготовки фахівців Прикордонної варті дозволить розробити рекомендації для модернізації системи підготовки офіцерів-прикордонників в Україні.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор.** Актуальність питання підготовки фахівців для прикордонних служб зумовила широту теоретико-прикладних досліджень як зарубіжни-

---

ми, так і вітчизняними науковцями. У межах нашого дослідження інтерес становлять роботи В. Басса, Р. Бойда, О. Брисковської, Д. Гріна, Т. Гаврилюк, О. Кіреєва, О. Коренева, В. Примака, О. Майдикова, О. Проневич, Н. Ринденко, О. Столяренка, О. Чумаченка та інших [1–8].

**Метою статті** є аналіз особливостей підготовки офіцерів поліції Європейського Союзу та, зокрема, досвіду професійної підготовки офіцерів Прикордонної варті Республіки Польща.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Багато країн свого часу орієнтувались на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС), що вимагало серйозного реформування системи державного управління та правоохоронних органів. Було переглянуто та удосконалено порядок відбору, комплектування та професійної підготовки фахівців для поліцейських служб. Слід вказати, що відмітною особливістю статусу прикордонної служби європейських країн є те, що вона створена та діє у системі поліції.

За результатами аналізу наукових праць зарубіжних учених можна зробити висновок про те, що принципи побудови систем підготовки кадрів у розвинених демократичних зарубіжних країнах за своєю сутністю відповідають їх типологічним особливостям, спільним для всіх цих держав. По-перше, досить помітною є розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах та відомствах, незалежність їх одна від одної. Це означає, що відповідної складності й структурованості набуває система підготовки фахівців, орієнтованість їх не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а передусім на специфіку конкретної роботи в конкретній поліцейській службі. У цьому випадку максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності, вона стає більш ефективною. По-друге, поліцейські системи за джерелами фінансування розподіляються на державні (федеральні), муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (поліція фірм, концернів, синдикатів) за умов тісної співпраці між ними. Як наслідок, різноманітними є й джерела фінансування підготовки кадрів для цих систем, що надає їм специфічних властивостей, певною мірою впливає і на

---

зміст, і на форми підготовки. По-третє, робота поліції має соціальну спрямованість. Навчання і професійна підготовка майбутнього співробітника орієнтовані на захист насамперед прав та свобод громадянина; усвідомлення того, що він особисто і поліція загалом утримуються за рахунок податків населення й, відповідно, служать платнику податків; глибоке розуміння того, що поліція зобов'язана надати допомогу кожному громадянину і тоді, коли скоюється злочин, і при нещасному випадку, в екстремальній ситуації, побутовому конфлікті, раптовому захворюванні чи, скажімо, несподіваних пологах на вулиці. До миттєвих та правильних дій у всіх цих випадках поліцейський повинен бути готовим беззастережно, його навички при підготовці мають бути доведені до автоматизму. По-четверте, для поліції характерний високий професіоналізм. Він досягається не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти. Поліцейський у Великобританії, Франції, в інших країнах повинен протягом усієї служби навчатись, від чого залежать його просування по службі, присвоєння офіцерського чину, оплата праці, пільги тощо. Для цього передбачено, що підготовка в навчальних закладах повинна дати не лише знання і вміння, а й сформувати здатність до саморозвитку, вміння адаптуватися до нових соціальних, інформаційних, технічних та технологічних вимог, кваліфікованого здобуття нових знань шляхом самоосвіти – тобто повинна ґрунтуватись на засадах випереджальної освіти. По-п'яте, робота поліції характеризується позапартійністю. Майбутнього фахівця психологічно готують до того, що обраний ним професійний шлях накладає певні обмеження щодо проявів політичних, партійних переконань. Поліцейський навчається неупередженості в своїй службовій діяльності, повинен бути переконаним в тому, що поліція служить народу, державі, а не партіям чи класам. По-шосте, на підтримку і допомогу поліції спрямована активна діяльність громадських добровільних об'єднань. Відтак майбутній поліцейський мусить розбиратися в тонкощах громадського життя, вміти налагоджувати позитивні безконфліктні контакти з громадськістю, виявляти витримку й тактовність. По-сьоме, довіру і підтримку населення поліції забезпечують відкритість, гласність, постійна апе-

---

ляція до громадської думки при вирішенні складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці [9, с. 201].

Важливим моментом на шляху до реформування прикордонних служб будь-якої країни є удосконалення національної нормативно-правової бази діяльності відповідних структур та її адаптація відповідно до вимог міжнародного законодавства. У цьому напрямку Польща ухвалила важливий документ “Стратегію інтегрованого управління кордоном”, у якому визначено, що головною метою створення та діяльності Прикордонної варти є забезпечення повної непроникності і безпеки зовнішнього кордону ЄС. Для досягнення цієї мети було пристосовано систему охорони зовнішнього ділянки кордону до стандартів Євросоюзу, удосконалено процедуру контролю прикордонного руху, відбувся процес технічної модернізації підрозділів тощо.

Однак головним завданням “Стратегії інтегрованого управління кордоном” було визначено необхідність адаптації кадрової структури Прикордонної варти у зв’язку із новим характером завдань. Це відбувалось головним чином завдяки повній професіоналізації структури і збільшенні кількості службовців. Згідно з розробленим планом було розпочато створення високоспеціалізованих організаційних осередків, які використовують поліцейські засоби і методи роботи в оперативно-розшукової діяльності.

Першим кроком у цьому напрямку стала підготовка і реалізація нової системи набору на службу в Прикордонну варту. Зараз дана процедура має централізований характер, а придатність кандидатів до служби оцінює незалежна комісія, створена Головним Комендантом Прикордонної варти.

Окрім того, було розроблено графік переходу на професійну службу. Прикордонна варта має власну систему професійної підготовки службовців. Таку можливість дають Центральний Навчальний центр у Кошаліні, Центр підготовки у Кентшині та Спеціалізований Навчальний центр прикордонної служби в Любані. Фахівців готують за всіма необхідними спеціальностям. Навчання офіцерів здійснюють особи, які отримали освіту в цивільних ВУЗах. Частина офіцерів приходить з інших служб, вже отримавши спеціальну підготовку. У травні

---

2002 вступила в дію нова модель навчання і професійної підготовки. З її допомогою службовці повинні бути різнобічно підготовлені і отримати теоретичні та практичні знання у сфері як контролю прикордонного руху, так і охорони державного кордону. У сфері професійної підготовки Прикордонної варті співпрацює з навчальними центрами інших служб, а також використовує закордонну допомогу. Особливе значення при цьому мають навчальні програми, що здійснюються в рамках двостороннього співробітництва, а також програми СОР і Twinning. Враховуючи значення і обсяг майбутнього міжнародного співробітництва, в Головній комендатурі Прикордонна варту було створено відділ з координації даної діяльності – Бюро міжнародного співробітництва та Європейської інтеграції [8, с. 71–74].

За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що система професійної підготовки кадрів для Прикордонної варті включає: початкову підготовку, спеціальну підготовку, а також перепідготовку, підвищення кваліфікації. Першим етапом початкової підготовки є базова підготовка, яка здійснюється за денною формою навчання для офіцерів, що прийняті на службу вперше, за єдиною програмою підготовки. Другий етап початкової підготовки – школа підготовки сержантів (унтер-офіцерів) передбачена для правоохоронних кадрів із середньою або вищою освітою після базової підготовки. Третій рівень навчання передбачено у школі прапорщиків (мічмани школи). Організація навчання за спеціальною підготовкою здійснюється, за першим рівнем з метою підготовки фахівців для призначення на первинну посаду офіцера у Прикордонній варті, на другому рівні організовано підготовку вищого офіцерського складу.

Також для службовців Прикордонної передбачена можливість продовжувати свій професійний розвиток у таких організаційних формах:

- 1) центральні – організовані у навчальних центрах Прикордонної варті у вигляді спеціалізованого навчання та курсів підвищення кваліфікації. Підготовка фахівців спрямована на досягнення умінь, необхідних для виконання завдань за визначеною посадою. Розроблені навчальні курси спрямовані на оновлення і розширення офіцерами і

---

персоналу кваліфікації, необхідної для виконання обов'язків по займаній посаді. Заняття у навчальних центрах можуть бути організовані і проведені у формі дистанційного навчання;

2) локальні – організовані та проведені в підрозділах або структурних одиницях Прикордонної варті. Локальна система підготовки забезпечує удосконалення набутих теоретичних і практичних умінь і навичок в обсязі, необхідному для виконання завдань і заходів за визначеною посадою. У цьому аспекті здійснюється організація занять з офіцерами для підтримання та покращення фізичної підготовки і прийомів стрільби;

3) зовнішня – організовується і забезпечується за межами навчальних закладів підготовки офіцерів Прикордонної варті з використанням навчальної бази інших відомств та у інших країнах.

**Висновки.** На сучасному етапі реформування системи правоохоронних органів, у тому числі й Державної прикордонної служби України, потребують розробки і застосування нові підходи та методи професійної підготовки і підвищення кваліфікації фахівців. В умовах європейської та світової інтеграції нашої держави, а також у зв'язку зі змінами у концепції охорони державного кордону України професійні функції військовослужбовців набули нового змісту. Особливо заслуговує на увагу багаторічний досвід країн Європейського Союзу у створенні та реформуванні системи охорони кордонів в процесі імплементації норм європейського законодавства. Прикордонна варта Республіки Польща є одним із органів, що виконує завдання із забезпечення національної безпеки держави на високому професійному рівні. Тому досить актуальним та цінним є особливості й основні тенденції розвитку системи підготовки фахівців цього профілю.

**Перспективи подальших розвідок у даному напрямку.** Система підготовки фахівців прикордонної служби на сучасному етапі відповідає прийнятим у Європейському Союзі нормам, що забезпечує ефективне здійснення визначених завдань. Подальший науковий аналіз досвіду професійної підготовки офіцерів прикордонної поліції у країнах Європейського Союзу дозволить розробити рекомендації для удосконалення системи підготовки офіцерів-прикордонників в Україні.

---

## Список використаної літератури

1. Басс В. О. Напрями підвищення ефективності діяльності міліції України та використання досвіду поліції розвинених країн світу / В. О. Басс // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 3(15). – С. 50–56.
2. Басс В. О. Порівняльний аналіз деяких видів поліцейської діяльності зарубіжних країн на місцевому рівні / В. О. Басс // Закон і життя. – 2007. – С. 20–24.
3. Брисковська О. М. Кадрове забезпечення діяльності поліції зарубіжних країн – один із чинників успішного удосконалення правопорядку / О. М. Брисковська, Л. М. Овечкіна // Науковий вісник НАВСУ. – 2003. – Вип. 2. – С. 312–319.
4. Гаврилук Т. Становлення відносин між поліцією та населенням у 11 європейських країнах : історичні передумови та сучасні тенденції / Т. Гаврилук // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 3 (15). – С.56–63.
5. Кіреєв О. М. Професійна підготовка прикордонників Європейського Союзу (на прикладі Прикордонної варті Республіки Польща) / О. М. Кіреєв. // Вісник НАДПСУ. – 2011. – Вип. 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps\\_2011\\_5\\_8.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2011_5_8.pdf)
6. Примак В. П. Особливості підготовки поліцейських кадрів країн Євросоюзу в другій половині ХХ – початку ХХІ століття / В. П. Примак // Збірник наук. пр. Хмельницького інст.-ту соціальних технологій Ун.-ту “Україна”. – 2013. – № 1(7). – С. 199–202.
7. Ринденко Н. М. Досвід підготовки персоналу Прикордонної варті республіки Польща до професійної іншомовної комунікації / Н. М. Ринденко // Зб. наук. пр. НАДПСУ. Сер. : педагогічні та психологічні науки. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ. – 2015. – № 1 (74). – С. 186–199.
8. Чумаченко О. А. Поліцейська місія Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині: розвиток інституційного виміру / О. А. Чумаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/p06/chumache.pdf>
9. Марек Адамчик. Пограничная охрана Республики Польша: Современная Европейская Пограничная Служба / Марек Адамчик, Анджей Ткач. – Варшава : ОБСЕ-БДИПЧ, 2005. – 97 с.

*Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.*

*Стаття надійшла до редакції 2.12.2015*



---

*Ивашкова Т. А., Матеюк О. А.* **Особенности профессиональной подготовки будущих офицеров Пограничной стражи Республики Польша на современном этапе**

В статье актуализирован вопрос особенностей организации и функционирования систем профессиональной подготовки специалистов правоохранительных органов в странах Европейского Союза. Установлено, что система профессиональной подготовки специалистов Пограничной стражи Республики Польша на современном этапе соответствует принятым в Европейском Союзе нормам, обеспечивает эффективное осуществление определенных задач на высоком профессиональном уровне. Положительный опыт подготовки специалистов пограничной службы позволит разработать рекомендации для усовершенствования системы подготовки офицеров-пограничников в Украине.

**Ключевые слова:** *профессиональная подготовка, Пограничная стража, система профессиональной подготовки, совершенствование.*

*Ivashkova T. O., Mateiuk O. A.* **Features of professional training of future officers of the Border Guard today**

The article analyzes the peculiarities of police officers of the European Union, and in particular the experience of professional training of officers of Border Guard of the Republic of Poland.

It was revealed that the complexity of socio-economic, political and humanitarian situation in the European region, the increase of cases of international terrorist groups activity, organized crime, influx of refugees from Asia, corruption, group and mass public performances complicated content and nature of operational and service tasks that are performed by law enforcement agencies of Ukraine. Particular attention in this situation, should be given to the professional training of border guards officers, including the requirements and content of obligations undertaken by Ukraine within the framework of the Action Plan to liberalize the European Union visa regime for Ukraine and implementing the Association Agenda between Ukraine and the European Union on creating the security environment on the western borders of the European Union and around Ukraine.

---

One way to achieve efficiency in solving and overcoming new threats is law enforcement agencies cooperation at the international level and achievement of common understanding of committing collective actions. There is the need for detailed analysis of powers, methods and ways of activity of border services of European countries to implement achievements in the professional training of personnel for service in these structures.

The results of the study shows that the system of professional training for Border Guard includes initial training, special training and also retraining, skills upgrading. The first step of initial training is basic training, which is performed by full-time education for officers adopted to the service for the first time, by single training program. The second stage of initial training – is school training for sergeants (noncommissioned officers) provided for law enforcement personnel with secondary or higher education after basic training. The third level of training provided in school ensigns (warrant officers school). Organization of training for specialized training is carried out, on the first level to train specialists for appointment to the primary position of the officer in the Border guard, on the second level the training of highest level officers is organized.

The system of professional training of Border Guard of Poland today conforms to European Union standards, ensuring the effective implementation of assigned tasks in a professional manner. The analysis revealed both common and distinctive features for training of future officers for the State Border Service of Ukraine. It will help to make recommendations for improving the training of border guard officers of in Ukraine.

**Keywords:** *professional training, Border Guard, system of professional training, improvement.*